

BP WIESŁAW ŚMIGIEL

NOWA EWANGELIZACJA WYZWANIEM DLA KOŚCIOŁA W POLSCE

NEW EVANGELIZATION AS A CHALLENGE TO THE CHURCH IN POLAND

A b s t r a c t. In Poland, as in other European countries, as a result of processes of secularization, there is a decrease of attachment to the Church and an increase in the number of people covered by pastoral care. The Church's response to these problems is the new evangelization, which means an attempt to reach out with the Good News (kerygma) to those, who have lost their sense of faith and live as if God did not exist. In Poland, the new evangelization is necessary, but it should be used to supplement and support for pastoral care.

Key words: new evangelization, evangelization, pastoral care, missionary pastoral, secularism, secularisation, witness, kerygma, renewal of the Church.

Współcześnie coraz częściej podnosi się postulat nowej ewangelizacji. Swoisty „przymus ewangelizowania” znajduje swoje przyczyny w aktualnej sytuacji kulturowej i religijnej (por. ChL 34; EG¹ 21-24). Upraszczając, można stwierdzić, że druga połowa XX wieku była czasem sekularyzacji, a niekiedy sekularyzmu². Przełom wieku XX i XXI to pojawienie się na Zachodzie tendencji desekularyzacyjnych. Niestety, powrót do religii nie jest tożsamy z afirmacją Kościoła katolickiego. Ludzie stają się religijni, ale coraz

Bp dr hab. WIESŁAW ŚMIGIEL, prof. KUL – biskup pomocniczy diecezji pelplińskiej; pracownik Instytutu Teologii Pastoralnej i Katechetyki, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Al. Raławickie 14, 30-950 Lublin; e-mail: smigiel@kul.pl

¹ F r a n c i s z e k. Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*. 24.11. 2013.

² Zob. B. S t e v e. *God is Dead. Secularization in the West*. Oxford: Blackwell Publishing 2007.

bardziej jest to religia subiektywna i prywatna, bez większego związku ze wspólnotą wierzących. Mówi się wręcz o kryzysie Kościoła jako instytucji, któremu towarzyszy poszukiwanie alternatywnych form duchowości i religijności³. Pojawiła się również kategoria chrześcijan niepraktykujących, którzy utożsamiają się z hasłem zdobywającym coraz większą popularność „wierzyć bez przynależności” (*believing without belonging*)⁴. Jest to sytuacja charakterystyczna dla Kościołów zachodniej Europy, ponieważ w Polsce procesy sekularyzacyjne jeszcze nie dokonały spustoszenia religijnego, choć niewątpliwie pierwsze symptomy erozji religii już są widoczne. Nie wolno zatem obojętnie czekać i zastanawiać się, czy lub kiedy w Polsce spełni się wizja pustych świątyń. Trzeba wsłuchać się w głos papieży, którzy nawołują do zintensyfikowania wysiłków ewangelizacyjnych.

Dzieło ewangelizacji powinno odpowiadać z jednej strony na wyzwania chwili, z drugiej natomiast ma być wierne Bogu i człowiekowi. Już w 1979 r. papież Jan Paweł II stwierdził, że „ewangelizacja nowego tysiąclecia musi nawiązać do nauki Soboru Watykańskiego II. Musi być, jak uczy tenże Sobór, dziełem wspólnym biskupów, kapłanów, zakonów i świeckich: dziełem rodziców i młodzieży”⁵. Nowa ewangelizacja wpisuje się zatem w dopełnienie dzieła rozpoczętego na ostatnim Soborze, a jej celem jest odnowienie wiary⁶.

Podjęwając refleksję o nowej ewangelizacji, należy pamiętać o przestrodze papieża Franciszka, aby roztrząsając zagadnienia natury teoretycznej, nie pozostać na pozycji ekspertów, którzy stoją z boku. Rozważania o nowej ewangelizacji powinny być przede wszystkim wezwaniem do nowego zapału w głoszeniu Dobrej Nowiny (EG 96).

³ Twierdzenie, że nowoczesność prowadzi do schyłku religii, okazało się fałszywe. Współczesne badania nad przemianami religijności wskazują, że dochodzi do rekonstrukcji oraz zmiany manifestacji religii. Z jednej strony spada poziom praktyk religijnych, następuje swoiste odkościelnienie, ale z drugiej wzrasta zainteresowanie religią. A. K a s p e r e k. *Teoria sekularyzacji i jej wrogowie. Próba apologii niepopularnej teorii*. W: *Między socjologią i teologią*. Poznań: UAM 2010 s. 216-217.

⁴ A. N a p i ó r k o w s k i. *Reforma i rozwój Kościoła. Duch Boży i instytucja*. Kraków: WAM 2012 s. 160.

⁵ J a n P a w e ł I I. *Homilia w czasie Mszy św. odprawionej przed opactwem OO. Cystersów w Mogile (Kraków-Nowa Huta, 9 czerwca)*. <http://mateusz.pl/jp99/pp/1979/pp19790-609c.htm> [dostęp: 22.07.2011].

⁶ Por. G. R y ś. *Wszyscy szemrzą, nikt nie krzyknie*. „W drodze” 2011 nr 7 s. 75.

I. POTRZEBA NOWEJ EWANGELIZACJI W POLSCE

Polskę z różnych powodów ominął „sekularyzm galopujący”, ale wielu socjologów religii wskazuje na „sekularyzm pełzający”, który powoli doprowadza do erozji tradycyjnej religijności⁷. Jest on niebezpieczny, ponieważ z bliskiej perspektywy czasowej jest słabo dostrzegalny, a zatem łatwo go zlekceważyć. Na sekularyzm nie wskazują wszystkie parametry religijności. Najmniej widać go w autodeklaracjach religijnych, ale trzeba pamiętać, że w Polsce, podobnie jak w USA, są one zawyżone w stosunku do stanu faktycznego⁸.

Pojawiają się jednak symptomy sekularyzacji w spadku praktyk religijnych. To zjawisko nie jest wyraziste we wskaźnikach dotyczących korzystania z sakramentów i sakramentaliów, głównie chrztu, I Komunii świętej, bierzmowania, małżeństwa oraz pogrzebu, ale jest to wyniki silnej pobożności ludowej. Spada natomiast stopniowo częstotliwość regularnych praktyk religijnych. Z roku na rok przybywa katolików nominalnych i okazjonalnych. Rosną również wskaźniki antyklerykalizmu w Polsce, czego przykładem jest poparcie społeczne dla grup politycznych, które centralnym postulatem swojego działania uczyniły walkę z Kościołem. Coraz większa liczba osób nie przyjmuje księdza w czasie wizyty duszpasterskiej, zwanej kolędą. Szczególnie jest to widoczne w środowiskach miejskich. W niektórych rejonach Polski pojawiają się pierwsze symptomy spadku ofiarności wiernych. W mediach zaś dostrzega się niechęć i brak obiektywizmu w stosunku do wszystkiego, co jest związane z Kościołem. Szczególnie jaskrawy jest brak należytej proporcji w relacjach medialnych dotyczących przypadków pedofilii wśród duchownych. Każdy taki przypadek jest nagłaśniany i przywoływany przez długi czas z pominięciem pozytywnych działań Kościoła oraz bez odniesień do skali problemu w innych środowiskach⁹.

⁷ Zob. J. M a r i a ń s k i. *Sekularyzacja i desekularyzacja w nowoczesnym świecie*. Lublin: Wydawnictwo KUL 2006.

⁸ Współczesne badania socjologiczne wskazują, że w przeciwieństwie do USA i Polski w Europie Zachodniej autodeklaracje religijne w stosunku do stanu faktycznego są zaniżone. To zjawisko może mieć różne przyczyny. Możliwe, że takie wskaźniki autodeklaracji związane są z pozycją religii w świadomości społecznej; w Polsce oraz w USA wciąż jest ona wysoka.

⁹ Każdy przypadek molestowania dzieci jest tragiczny, ale medialna nagonka sprawia, że obraz problemu jest nieprawdziwy. Przekaz medialny sugeruje, że pedofilia to głównie problem Kościoła. Tymczasem dane statystyczne pokazują, że ojedynie około 0,2% wszystkich przypadków pedofilii dotyczy duchownych. Problem dotyka różnych grup zawodowych i środowisk – wszędzie powinien być z równą siłą potępiany.

Dość dramatycznie spada przywiązanie do Kościoła wśród młodzieży i ludzi w średnim wieku. Jeśli na to nałożymy jeszcze fakt, że całe społeczeństwo polskie się starzeje, to za kilka, może kilkanaście lat, w naszym codziennym życiu parafialnym będziemy zajmowali się głównie duszpasterstwem ludzi w podeszłym wieku¹⁰. Polsce zatem również grozi, że stanie się krajem misyjnym. Kościół w Polsce przed kryzysem może obronić właśnie nowa ewangelizacja i kerygmaticzny impuls, który ona ze sobą niesie¹¹.

Zaznaczyć należy, że nowa ewangelizacja została zaprojektowana dla całego Kościoła, nie tylko dla rejonów zlaicyzowanych. Bp Dominique Rey przestrzega przed immobilizmem, który skupia się na podtrzymywaniu utrwalonego *status quo* duszpasterstwa. Źródłem do takiej postawy należy szukać w lęku przed tym, co nowe i związane z wysiłkiem. Ponadto niechęć wobec nowej ewangelizacji może wyrastać z przekonania, że sytuacja duszpasterstwa w Polsce jest tak indywidualna i specyficzna, że wskazania pochodzące z zewnątrz są dyskwalifikowane¹².

Kontekst działania Kościoła oraz przemiany religijności to nie jedyne powody, dla których należy poważnie potraktować wezwanie do nowej ewangelizacji. Po pierwsze, jej fundamentem i zarazem racją istnienia jest Jezus Chrystus, rozpoznany i przyjęty jako Zbawiciel oraz Pan życia i śmierci (*Ecclesia in Asia* 19; EG 110). Poznanie orędzia zbawienia rodzi imperatyw głoszenia tej prawdy słowem i czynem, szczególnie tym, którzy nie odkryli jej znaczenia. Po drugie, powodem nowej ewangelizacji jest jedność z Kościołem i wierność jego wskazaniom. Kościół jest po to, by ewangelizować, zatem jest to zadanie każdego człowieka ochrzczonego. Po trzecie, przyczyną nowej ewangelizacji jest świat, a właściwie człowiek uwikłany w egzystencjalne dramaty i rozterki¹³. Taki człowiek potrzebuje pomocy, która może do niego przyjść dzięki nowej ewangelizacji¹⁴.

¹⁰ Powyższy opis sytuacji religijnej akcentuje negatywne zjawiska i tendencje w celu ukazania potrzeby nowej ewangelizacji. Kościół w Polsce posiada też silne strony, a duszpasterstwo w wielu zakresach jest na dobrym poziomie. Widać też pozytywne przemiany, np. nowy dynamizm zrzeseń religijnych, coraz większa ilość świadków Chrystusa w życiu publicznym, aktywizacja laikatu, wciąż spora liczba powołań do kapłaństwa oraz rozbudowana i owocna działalność Caritas.

¹¹ A. G o d n a r s k i. *Potrzebujemy ognia Ducha Świętego!* W: *Nowa ewangelizacja. Kerygmaticzny impuls w Kościele*. Red. P. Sowa, K. Kaproń. Gubin: Wydawnictwo Przystanek Jezus 2012 s. 6-8.

¹² D. R e y. *Definicja nowej ewangelizacji i wyzwania stojące na jej drodze*. W: tamże s. 40.

¹³ Por. W. Ś m i g i e l. *Specyfika i zadania nowej ewangelizacji*. W: *Nowa ewangelizacja w nowej katechezie*. Red. P. Mąkosa. Rzeszów: Wydawnictwo Diecezji Rzeszowskiej 2013 s. 18-19.

¹⁴ R e y. *Definicja nowej ewangelizacji* s. 36-37.

II. EWANGELIZACJA – USTALENIA TERMINOLOGICZNE

Określenie „nowa ewangelizacja” stało się ostatnio pojęciem niezwykle modnym. Większość teologów ma coś do powiedzenia na ten temat i to niezależnie od swojej specjalizacji oraz kompetencji naukowych. Jednak paradoksalnie to zainteresowanie spowodowało spory zamęt dotyczący tej problematyki¹⁵, który przejawia się w trudnościach terminologicznych¹⁶.

Zrozumienie nowej ewangelizacji jest związane ze znajomością terminu „ewangelizacja”. Jest to pojęcie, które wywodzi się z języka greckiego (gr. εὐαγγελίζεῖν – przekazywać, oznajmiać coś jako pomyślną wiadomość) i w sensie etymologicznym oznacza głoszenie ludziom Jezusa Chrystusa i Jego nauki jako Dobrej Nowiny (Dz 5, 42; 11, 20; por. KK 35). Współcześnie termin ten najczęściej używany jest w sensie szerokim i oznacza działalność zbawczą Kościoła¹⁷.

Pojęcie ewangelizacji ma swoją genezę w środowisku protestanckich teologów XIX wieku, jednak z czasem zostało przejęte przez teologię katolicką. Początkowo oznaczało przekazywanie chrześcijańskiego orędzia niechrześcijanom, a współcześnie znacznie poszerzyło swój desygnat. Sobór Watykański II zdefiniował ewangelizację jako „głoszenie Chrystusa dokonywane zarówno świadectwem życia, jak i słowem” (KK 35). Zagadnieniu ewangelizacji współczesnego świata zostało poświęcone III Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów (27.09-26.10.1974). Owocem tego Synodu była adhortacja apostolska Pawła VI *Evangelii nuntiandi* (8.12.1975). W dokumencie tym ewangelizacja określona została jako „zanoszenie Dobrej Nowiny do wszystkich kręgów rodzaju ludzkiego, aby przenikając je swą mocą od wewnątrz, tworzyła z nich nową ludzkość” (EN 18). Do ewangelizacji współczesnego świata wielokrotnie wzywali Jan Paweł II (zob. ChL 34-35; EiE 46) oraz Benedykt XVI (zob. VD 96, 122; PF 4), a obecnie czyni to papież Franciszek (zob. EG 110-112).

Tradycyjne podziały ewangelizacji odwołują się do kryterium adresatów. W tym kontekście wyróżnia się ewangelizację pierwszą, pastoralną i nową. Pierwsza ewangelizacja (zwana też misyjną, preewangelizacją, misjami lub

¹⁵ Problemy z jasnym wyznaczeniem desygnatu pojęcia nowej ewangelizacji miał również Synod Biskupów poświęcony temu zagadnieniu.

¹⁶ Por. G. R y ś. *Jezusowa nowa ewangelizacja*. W: *Nowa ewangelizacja. Kerygmaticzny impuls w Kościele* s. 12.

¹⁷ W. P r z y c z y n a. *Ewangelizacja*. W: *Leksykon teologii pastoralnej*. Red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski. Lublin: TN KUL 2006 s. 254.

misją *ad gentes*) polega na głoszeniu Dobrej Nowiny ludziom, którzy nie znają jeszcze Jezusa Chrystusa (por. DM 6; EN 51, 53; RMi 31). Jest ona również skierowana do wyznawców religii pozachrześcijańskich posiadających *nasiona Słowa* (DM 11), czyli przygotowanie do przyjęcia Ewangelii, a także do niewierzących, którzy odrzucają zależność człowieka od Boga, a oparcie znajdują w poczuciu potęgi, jaką daje postęp nauki i techniki (EN 55)¹⁸.

Ewangelizacja pastoralna (zwana też duszpasterską) skierowana jest do tych, którzy są już chrześcijanami, aby ich wiarę „pogłębić, umocnić, ożywić i uczynić dojrzałą” (EN 54; por. RMi 31; EiE 50). Dotyczy ona tych wspólnot, które posiadają odpowiednie struktury eklezjalne oraz są aktywne w wyznawaniu i praktykowaniu wiary. W wielu wymiarach jest ona podobna do duszpasterstwa lub nawet bywa z nim utożsamiana, jednak w ewangelizacji akcent spoczywa na kerygmacie, dlatego stanowi ona raczej trzon działalności duszpasterskiej (EN 81)¹⁹. W ewangelizacji chodzi nie tyle o budowanie struktur, umacnianie instytucji, ile o wiarygodne i dynamiczne przepowiadanie Chrystusa.

Pojęcia nowej ewangelizacji użył po raz pierwszy papież Jan Paweł II w Polsce, podczas homilii w czasie Mszy Świętej w sanktuarium Świętego Krzyża w Mogile (9.06.1979). Następnie papież używał tego określenia przede wszystkim w nauczaniu skierowanym do Kościołów w Ameryce Łacińskiej. Papież Benedykt XVI dnia 20.11.2010 r. powołał do istnienia Papieską Radę do spraw Nowej Ewangelizacji, która obok zagadnień praktycznych ma podejmować badania nad teologicznym znaczeniem nowej ewangelizacji. Ponadto w Rzymie odbyło się XIII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów (7-28.10.2012), które zostało poświęcone znaczeniu nowej ewangelizacji dla krzewienia wiary. Wyniki prac Synodu stały się dla papieża Franciszka inspiracją do napisania adhortacji apostolskiej *O głoszeniu Ewangelii*

¹⁸ Por. tamże s. 255.

¹⁹ Kerygmat (z gr. κήρυγμα, ogłoszenie, proklamacja; κήρυξ – herold; κηρύσσω – głoszę, krzyczę) to orędzie zbawienia dokonanego i objawionego przez Boga w Jezusie Chrystusie, głoszone w Jego imieniu, weryfikowane, potwierdzone i strzeżone w Kościele dzięki asystencji Ducha Świętego w celu nawrócenia i zbawienia ludzi. Kerygmat jest wspólny dla wszystkich nurtów chrześcijaństwa. Treść kerygmatu można podzielić na sześć części (czasami łączy się punkty trzeci i czwarty oraz piąty i szósty): miłość Boga; rzeczywistość grzechu; odkupienie w Chrystusie ukrzyżowanym, pogrzebanym i zmartwychwstałym; konieczność przyjęcia przez wiarę Chrystusa jako osobistego Pana i Zbawiciela; posłannictwo Ducha Świętego; tajemnica Kościoła. Kerygmat poprzedza katechezę i jest istotnym elementem ewangelizacji. A. P a c i o r e k. *Kerygmat*. W: *Encyklopedia Katolicka*. T. 8. Lublin: TN KUL 2000 kol. 1360-1362.

w dzisiejszym świecie *Evangelii gaudium* (ogłoszonej na zakończenie Roku Wiary, 24.11.2013). Jednak papież zrezygnował ze szczegółowego omawiania problematyki związanej z nową ewangelizacją, pozostawiając to kompetencji teologów i lokalnych episkopatów (EG 16). Zaproponował natomiast wytyczne, które powinny „zachęcić i ukierunkować w całym Kościele nowy ewangelizacyjny etap, pełen zapału i dynamizmu” (EG 17).

Adresatami nowej ewangelizacji są chrześcijanie, którzy oddalili się od Kościoła (zob. EN 54; RMI 33) i zaniechali praktyk religijnych²⁰ oraz żyją tak, jakby Chrystus nie istniał (EiE 46). Dotyczy ona również tych, którzy wprawdzie nie porzucili niektórych praktyk religijnych, ale nie akceptują treści wiary, utracili *zmysł wiary* i nie są już w stanie przyłgnąć do Jezusa Chrystusa (EiE 46). Odnosi się ona także do regionów od dawna wprowadzonych w religię chrześcijańską, w których chrześcijaństwo w wielkiej mierze uległo redukcji do zaangażowania społecznego, kulturowego i politycznego; nawet jeśli niejednokrotnie wydaje się ono imponujące i świetnie zorganizowane w sprawne struktury – to tak naprawdę kryje się za nim *głęboki kryzys wiary*, który redukuje Kościół do sprawnie działającej instytucji o zasięgu międzynarodowym (por. PF 2).

Jan Paweł II już w 2003 r. napisał w posynodalnej adhortacji apostolskiej *Ecclesia in Europa*, że współcześnie zachodzi potrzeba nowego głoszenia Ewangelii – również tym, którzy są ochrzczeni, bowiem „wielu współczesnych Europejczyków sądzi, że wie, co to jest chrześcijaństwo, ale w rzeczywistości go nie zna” (EiE 46).

Rozumienie nowej ewangelizacji na przestrzeni ostatnich lat uległo zmianie. W latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku akcentowano konieczność wzbudzenia nowego zapału ewangelizacyjnego i poszukiwanie nowych metod²¹. Stopniowo jednak zaczęto zwracać uwagę na adresatów nowej ewangelizacji i w nich właśnie upatrywać klucza do opracowania terminu. Współcześnie próbuje się tworzyć syntetyczne ujęcia, które godziłyby różne aspekty omawianej problematyki²². Po zakończeniu XIII Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów podkreślano, że nie udało się

²⁰ B e n e d y k t XVI. Posynodalna adhortacja apostolska *Africae munus*. 19.11.2011 nr 160.

²¹ Por. A. S e p i o ł o. *Nowa ewangelizacja. Śladami Jana Pawła II*. W: *Nowa ewangelizacja. Kerymatyczny impuls w Kościele* s. 139.

²² Por. A. i M. L a u r i o t P r e v o s t. *Manuel du nouvel évangélisteur. Principes, outils-clé et spiritualité*. Paris: Salvator 2013 s. 31-52; R e y. *Definicja nowej ewangelizacji* s. 36-39.

skonstruować definicji nowej ewangelizacji. Po raz kolejny znacznie poszerzył się jej desygnat.

Współcześnie wskazuje się trzy grupy adresatów: ludzi, którzy w ogóle nie znają Chrystusa; wszystkich wiernych aktywnie uczestniczących w życiu Kościoła i osoby formalnie należące do Kościoła, ale z różnych powodów dystansujące się od żywej wspólnoty wiary.

Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* akcentuje podmiot nowej ewangelizacji. W odwadze dynamicznego i radosnego wychodzenia poza sprawdzone schematy duszpasterskie widzi sedno ewangelizacji, utożsamiając ją w wielu miejscach z duszpasterstwem misyjnym. Nowa ewangelizacja zakłada protagonizm każdego członka Kościoła, bowiem na mocy chrztu świętego, przy umocnieniu przez inne sakramenty (głównie bierzmowanie i Eucharystię), każdy wierzący jest jej podmiotem. Papież Franciszek przypomniał, że każdy, kto spotkał się z miłością Boga w Jezusie Chrystusie, powinien stać się uczniem i misjonarzem (EG 120).

Nowa ewangelizacja nie zakłada krytyki dotychczasowej działalności pastoralnej Kościoła, ale raczej jest poszukiwaniem nowych rozwiązań, aby dotrzeć do zagubionych²³. Dlatego dziś coraz mniej mówi się o reewangelizacji, ponieważ to pojęcie suponuje, że coś zostało źle zrobione, niedokończone lub zakończyło się porażką. Ewangelizacja w XXI wieku nie traci czasu na krytykę tego, co było, ale ma być nowa w swym zapale, w metodach i w przejawach²⁴. Jej podstawą ma być świadectwo oraz odważne głoszenie słowa Bożego.

Współcześnie, szczególnie w regionach od dawna schrystianizowanych, tak jak w Polsce, trudno wyznaczyć ostre granice pomiędzy ewangelizacją pierwszą, ewangelizacją pastoralną a nową ewangelizacją. W zsekularyzowanym świecie wzajemnie się one przenikają i uzupełniają (por. R Mi 34). Migracja sprawia, że na terenach schrystianizowanych pojawiają się grupy osób, które nigdy nie słyszały o Jezusie Chrystusie. Niektórzy słyszeli o Kościele, gdyż nie sposób dzisiaj o nim nie usłyszeć, ale zagłuszeni „szumem medialnym” i „czarnym pijarem” nie usłyszeli o Jezusie, zatem nadal potrzebują ewangelizacji pierwszej.

²³ Zastrzeżenia formułowane są wobec samego terminu „nowa ewangelizacja”. Po pierwsze – niebezpieczeństwo uznania, że to co „stare” w Kościele jest mniej wartościowe. Po drugie – termin ten może suponować, że skrywa prozelityzm ze strony Kościoła, co podważałoby doświadczenie wypływające z Soboru Watykańskiego II, szczególnie dotyczące relacji Kościoła ze światem oraz dialogu międzyreligijnego. R e y. *Definicja nowej ewangelizacji* s. 39.

²⁴ J a n P a w e ł II. *Przemówienie do XIX Zgromadzenia CELAM*. AAS 75:1983 nr 1 s. 778.

III. ISTOTA NOWEJ EWANGELIZACJI

Ewangelizacja jest konsekwencją zbawczej woli Boga, nakazu misyjnego Chrystusa i przykazania miłości²⁵. Pragnieniem Boga jest, aby „wszyscy ludzie zostali zbawieni i doszli do poznania prawdy” (1 Tm 2, 4). Jeżeli Ewangelia jest dobrem wszystkich ludzi, to obowiązkiem tych, którzy już uwierzyli, jest głosić ją światu (ES 64). Ewangelizacja jest nie tylko podstawowym obowiązkiem chrześcijan, ale również warunkiem ich zbawienia²⁶.

Do ewangelizacji wezwał swoich uczniów Jezus Chrystus: „Idźcie i nauczajcie wszystkie narody” (Mt 28, 19). Ten nakaz dotyczy wszystkich, ale w odpowiedniej proporcji, czyli w zależności od specyfiki powołania (por. DM 35). Ewangelizacja jest imperatywem dla chrześcijanina, przekonują o tym słowa św. Pawła: „Nie jest dla mnie powodem do chwały to, że głoszę Ewangelię [...]. Biada mi, gdybym nie głosił Ewangelii” (1 Kor 9, 16). Motywem ewangelizacji jest przykazanie miłości (Łk 10, 27). Chrześcijanin znalazł, poznał i przyłączył się do Jezusa Chrystusa, jest to dla niego źródłem szczęścia, dlatego tym darem chce się podzielić z innymi (por. J 1, 41-42)²⁷.

W sensie ścisłym centralnym tematem ewangelizacji jest Jezus Chrystus i Jego dzieło (por. EG 35). Głównie dotyczy to paschalnego misterium stanowiącego najpełniejsze objawienie miłości potężniejszej od grzechu i zła, która dźwiga człowieka z upadku i prowadzi ku wolności (por. EN 26). Wtórny temat jest prawda o godności człowieka, dziecięctwie Bożym oraz o powszechnym braterstwie (RH 10). W nowej ewangelizacji mniej akcentuje się moralność, która nie jest celem, a tylko konsekwencją wiary, słusznie zakładając, że można prezentować wysokie standardy moralne i nie być chrześcijaninem oraz można posiadać wiarę i zmagać się z grzechem²⁸.

Lineamenta do XIII Zwyczajnego Zgromadzenia Biskupów dotyczące nowej ewangelizacji zawierają stwierdzenie, że nowa ewangelizacja to również nazwa nowego zainteresowania Kościoła swą podstawową misją, swą tożsamością i racją bytu. Dlatego jest to droga, która w naszych czasach pozwala wyjaśnić i przemienić w czyn dziedzictwo apostołskie. Poprzez program nowej ewangelizacji Kościół pragnie wprowadzić do świata i do aktual-

²⁵ Zob. J.-L. M o e n s. *Na czym polega nowa ewangelizacja?* W: *Nowa ewangelizacja. Kerygmaticzny impuls w Kościele* s. 18-33.

²⁶ P r z y c z y n a. *Ewangelizacja* s. 255.

²⁷ Tamże.

²⁸ Tamże s. 256.

nych debat swój najbardziej podstawowy temat: głoszenie królestwa Bożego (*Lineamenta* 10).

Na czym zatem polega specyfika nowej ewangelizacji? Bp Grzegorz Ryś, szukając istoty nowej ewangelizacji, odwołuje się do działalności Jezusa Chrystusa. To On, rozsyłając po raz pierwszy Dwunastu z misją ewangelizacyjną, mówił do nich: „Idźcie do owiec, które poginęły z domu Izraela! Idźcie i głoscie: bliskie jest królestwo Boże. Uzdrawiajcie chorych, wskrzeszajcie umarłych, oczyszczajcie trędowatych, wypędzajcie złe duchy! Darmo otrzymaliście, darmo dawajcie” (Mt 10, 6-8). Adresatami zatem pierwszego posłania nie są poganie, ale bracia w wierze, którzy *poginęli*, zagubili się. Głoszone orędzie w swojej warstwie treściowej również nie zawiera elementu radykalnej nowości, sumuje się wokół pojęcia *królestwa Bożego*. Idea, że Bóg ma królować w życiu osobistym i społecznym, była dobrze znana Izraelitom. Ryś uważa, że nowa ewangelizacja polega na głoszeniu królestwa Bożego nie jako teoretycznych rozważań, ale jako pełnego mocy wydarzenia, którego częścią składową jest przemiana życia, np. chorzy odzyskują zdrowie, zmarli, trędowaci i opętani przywracani są wspólnocie; oczyszczeni mogą wejść do świątyni²⁹.

Podobne działanie opisuje św. Marek Ewangelista: „Przyszli do Kafarnaum. Zaraz w szabat wszedł do synagogi i nauczał. Zdumiewali się Jego nauką: uczył bowiem jak ten, który ma władzę, a nie jak uczeni w Piśmie” (Mk 1, 21-22). Marek nie odnotowuje treści Jezusowego nauczania, ale z kontekstu wynika, że mieściła się ona w programie zapisanym sześć wierszy wcześniej: „Jezus przyszedł do Galilei i głosił Ewangelię Bożą. Mówił: «Czas się wypełnił i bliskie jest królestwo Boże. Nawracajcie się i wierzcie w Ewangelię»” (Mk 1, 14-15). Jednak słuchacze Jezusa znają prawdę o królestwie Bożym odkrywają jako coś nowego, ponieważ została ona ogłoszona z mocą³⁰. Nowa ewangelizacja to właśnie głoszenie z mocą starych prawd. Jest ona skierowana do tych, którzy nigdy nie doświadczyli mocy wiary, nawet jeśli teoretycznie wiedzą o Bogu sporo³¹.

²⁹ Ryś. *Jezusowa nowa ewangelizacja* s. 13.

³⁰ Tamże s. 14-15.

³¹ Orędzie zbawienia głoszone przez Jezusa Chrystusa i Jego uczniów, szczególnie św. Pawła, w pierwszej kolejności nie było skierowane do niewierzących, ale do Żydów, którzy całą ufność pokładali w Prawie, oraz do pogan, którzy także byli religijni, ale wierzyli w bożki i idole.

IV. PROPOZYCJE PASTORALNE

Papież Franciszek w adhortacji apostolskiej *Evangelii gaudium* przestrzega przed przesadą diagnostyczną w ewangelizacji, „której nie zawsze towarzyszą rozstrzygające decyzje, możliwe do zastosowania” (EG 50). Dlatego każda refleksja naukowa o nowej ewangelizacji powinna zawierać postulaty pastoralne.

Nowa ewangelizacja jest wyzwaniem dla Kościoła w Polsce. Nie przekreśliła ona znaczenia duszpasterstwa, a raczej stanowi jego wsparcie i uzupełnienie, nadając mu wymiar misyjny. Papież Franciszek wskazał na konieczność *wyboru misyjnego*, zdolnego przemienić całą posługę zbawczą Kościoła, aby była bardziej nastawiona na ewangelizację, a nie podtrzymywanie aktualnego stanu rzeczy (EG 27). Nowa ewangelizacja to nie tzw. duszpasterstwo odzysku, ale raczej nowy entuzjazm głoszenia Dobrej Nowiny³².

Po pierwsze – zakłada ona odnowienie wiary duchownych. Mogą temu służyć rekolekcje ewangelizacyjne oraz jeszcze bardziej intensywna osobista modlitwa i lektura. Aby zatem poświęcić się dziełu nowej ewangelizacji, trzeba najpierw w swoim kapłańskim życiu doświadczyć przemieniającej mocy Bożego słowa³³.

Po drugie – duchowni, zaangażowani w dzieło nowej ewangelizacji, nie mogą zachowywać się tak, jakby byli sfrustrowanymi stróżami staroświeckiej doktryny, która nikomu nie jest już potrzebna. Papież Franciszek przestrzegł przed „egoistyczną acedia” (EG 81) oraz „psychologią grobu, która stopniowo zamienia chrześcijan w muzealne mumie” (EG 83). Ewangelizator jest głosi-cielem i świadkiem Dobrej Nowiny, która niesie światu nadzieję i radość (por. EG 21)³⁴. „Radość Ewangelii jest tym, czego nikt nie zdoła odebrać” (EG 84).

W nurt nowej ewangelizacji w Polsce wpisuje się także czteroletni program duszpasterski przygotowujący do 1050. rocznicy Chrztu Polski, która przypada na 2016 r. Hasłem programu są słowa: „Przez Chrystusa, z Chrystu-

³² M o e n s. *Na czym polega nowa ewangelizacja?* s. 20-21.

³³ Komisja Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski proponuje, aby program duszpasterski w Polsce na lata 2013-2017 ogniskował się wokół hasła: „Przez Chrystusa, z Chrystusem, w Chrystusie. Przez wiarę i chrzest do świadectwa”. W roku 2013/2014 zaproponowano tematykę wiary w Syna Bożego, która będzie się wyrażała w praktyce przez dowartościowanie głoszenia kerygmatu. Proponuje się, aby duszpasterze, katecheci i liderzy parafialni odbyli rekolekcje kerygmatyczne, by potem głosić je w parafiach.

³⁴ Por. J. R a t z i n g e r. *Głosiciele Słowa i studzy Waszej radości. Teologia i duchowość sakramentu święceń* (seria: Opera omnia. T. 12). Red. K. Gózdź, M. Górecka. Lublin: Wydawnictwo KUL 2012 s. 461.

sem, w Chrystusie. Przez wiarę i chrzest do świadectwa”. Opiera się on na doświadczeniu wiary, nawrócenia i chrztu oraz prowadzi do apostołstwa³⁵.

Tematem pierwszego roku (2013/2014) przygotowań do rocznicy Chrztu Polski jest wiara w Syna Bożego – Jezusa Chrystusa i próba uświadomienia, jak wielkim darem jest chrzest³⁶. Żeby to osiągnąć, program proponuje – po pierwsze – skupienie się na słowie Bożym, co w praktyce oznacza promocję Biblii w duszpasterstwie oraz pogłębienie duchowości biblijnej. Po drugie – program zaleca podjęcie działań preewangelizacyjnych i przeprowadzenie rekolekcji kerygmacyjnych, aby wierni mogli odnowić wiarę i znaleźć swoje miejsce we wspólnotcie. Po trzecie – akcentuje rozszerzenie i pogłębienie katechezy rodziców i chrzestnych przed chrztem dziecka³⁷.

W nadchodzącym czasie priorytetem zaangażowania pastoralnego będzie budzenie i umacnianie wiary, a konkretnie – doprowadzenie wiernych do osobistego spotkania z Bogiem³⁸. Ważnym zadaniem jest przygotowanie rekolekcji i misji parafialnych, szczególnie o charakterze kerygmacyjnym. Ciągłe pokutuje schemat, że jeden rekolekcyjista, najczęściej w tych samych dniach, głosi rekolekcje parafialne, szkolne, i to dla wszystkich typów szkół. Sprawny i charyzmatyczny kaznodzieja poradzi sobie z takim zadaniem. Jednak to nie jest nowa ewangelizacja, a raczej powielanie starych i ekonomicznie sprawdzonych wzorców. Przygotowanie rekolekcji, a tym bardziej misji, to wielka praca, która powinna dotyczyć przede wszystkim parafii, przygotowania i zaangażowania zespołu ludzi. To wysiłek, który może przynieść owoce, ale tylko pod warunkiem, że jest wolny od komercji i nie zostanie potraktowany jako uciążliwa konieczność.

Pastoralna troska o młodzież wymaga rekolekcji ewangelizacyjnych. Pomocą mogą okazać się zespoły ewangelizacyjne. Dla młodych ludzi tradycyjna forma przekazu jest coraz trudniejsza do przyjęcia, dlatego trzeba poszukiwać nowych form, aby słowo Boże było głoszone z mocą. Jednym z owoców takich rekolekcji mogą być małe wspólnoty eklezjalne³⁹ oraz przygotowanie

³⁵ Zob. Komisja Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski. *Wierzę w Syna Bożego. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na lata 2013-2017*. Poznań: Wydawnictwo św. Wojciech 2013.

³⁶ Por. F r a n c i s z e k. *Potrzebny jest tlen Ewangelii. Przemówienie w czasie audycji dla uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady do spraw Krzewienia Nowej Ewangelizacji* (14.10.2013). „L'Osservatore Romano” 34:2013 nr 12 s. 19.

³⁷ S. G a d e c k i. *Słowo wstępne*. W: Komisja Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski. *Wierzę w Syna Bożego* s. 13-14.

³⁸ G. R y ś. *Ku rocznicy Chrztu Polski*. W: tamże s. 19.

³⁹ Tamże.

liderów niezbędnych do zorganizowania i przeprowadzenia Światowego Dnia Młodzieży w Krakowie.

Papież Franciszek zachęcił duchownych, zaangażowanych w dzieło nowej ewangelizacji, aby solidnie przygotowywali homilie, by były one „rzeczywiście intensywnym i szczęśliwym doświadczeniem Ducha, pokrzepiającym spotkaniem ze Słowem, stałym źródłem odnowy i wzrastania” (EG 135). Homilia nie powinna być zbyt długa (EG 138) oraz nie powinna być „rozrywkowym spektaklem” (EG 138), ale jej celem jest wzbudzenie i pogłębienie wiary. Papież zachęca także, aby w centrum przepowiadania umieścić Jezusa Chrystusa, a nie zagadnienia drugorzędne (por. EG 35-38).

W ramach diecezji i parafii, pod kierunkiem biskupa, powinny zostać zorganizowane katechezy dla młodych i tych, którzy poszukują sensu życia, aby pomóc im w odkryciu piękna wiary Kościoła. Potrzeba również innych form katechezy dorosłych, której przekaz może zostać wzmocniony przez spotkania ze świadkami wiary. Bardziej pociągają bowiem świadkowie niż nauczyciele, a nawet jeśli nauczyciele znajdują posłuch, to tylko dlatego, że są świadkami (EN 41, por. EiE 49).

Szansą na realizację nowej ewangelizacji jest udzielanie i przygotowanie do przyjęcia sakramentów, a szczególnie sakramentów inicjacji chrześcijańskiej. Katechezy związane z szafarstwem sakramentów to dobra okazja do spotkania z praktykującymi, ale też z dystansującymi się od Kościoła, którzy z przywiązania do tradycji nie rezygnują z sakramentów dla swoich dzieci. Natomiast spotkanie z rodzicami chrzestnymi, którzy powinni być wzorem życia chrześcijańskiego, to szansa na pogłębienie wiary i uformowanie ewangelizatorów.

Postuluje się również przywrócenie należnego miejsca katechumenatowi (przed- i pochrzcielnemu). W diecezjach powinny działać ośrodki przygotowania do chrztu dorosłych, które zajmują się formacją intelektualną, duchową, moralną oraz wprowadzają katechumenów do wspólnoty wierzących. Przygotowują również do powrotu na łono Kościoła tych, którzy go porzucili. Prawdopodobnie liczba dorosłych pragnących przyjąć chrzest lub powrócić do Kościoła będzie wzrastała, a jest to konsekwencją zmian kulturowych, a głównie kryzysu rodziny, jako naturalnego środowiska wiary⁴⁰.

Dokumenty Kościoła – jak już wspomniano – wskazują na dwie wiodące metody nowej ewangelizacji: świadectwo i dialog. Dialog też powinien być

⁴⁰ Zob. Cz. K r a k o w i a k. *Katechumenat chrzcielny dorosłych w Kościele posoborowym*. Lublin: Wydawnictwo KUL 2003 s. 254-293.

ważną metodą w kontakcie z katolikami, którzy dystansują się od Kościoła, nie praktykują lub nawet zaprzeczają istnieniu Boga⁴¹.

Pomocne w dziele nowej ewangelizacji mogą być zrzeczenia religijne (ruchy, stowarzyszenia, wspólnoty i grupy) oraz kościelne wspólnoty podstawowe, które sprawdziły się w wielu krajach. Zrzeczenia eklezjalne są w stanie głosić Dobrą Nowinę poza świątyniami, na ulicach i placach miast. Potrafią również przekazywać słowo Boże, idąc od osoby do osoby.

Szczególne troska duszpasterska powinna być okazywana grupom ludzi narażonych na dystansowanie się od Kościoła, czyli żyjącym w związkach niesakramentalnych⁴², małżonkom porzuconym, którzy pozostali wierni przysiędze małżeńskiej i nie wstąpili w nowy cywilny związek, nadto ludziom uzależnionym od alkoholu⁴³ oraz ludziom dotkniętym patologią życia społecznego⁴⁴.

Nowa ewangelizacja zakłada poszukiwanie nowych metod, jednak błędem byłoby skupienie się na tworzeniu i rozwijaniu nowych form duszpasterstwa, a lekceważenie tego, co jest stare i sprawdzone. Z duszpasterstwa należy eliminować tylko te praktyki, które nie są poprawne teologicznie i nie pomagają w doprowadzeniu człowieka do spotkania z Bogiem (por. EG 122). Wprawdzie niektóre formy i metody ulegają dezaktualizacji ze względu na zmieniający się kontekst społeczno-kulturowy oraz towarzyszące temu przemiany religijności, jednak większość z nich wymaga odnowy, aby wciąż być skutecznym narzędziem ewangelizacji.

BIBLIOGRAFIA

- K a s p e r e k A.: Teoria sekularyzacji i jej wrogowie. Próba apologii niepopularnej teorii. W: Między socjologią i teologią: pola zainteresowań i badań naukowych Janusza Mariańskiego. Red. J. Baniak. Poznań: UAM 2010 s. 207-223.
- Komisja Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski. Wierzę w Syna Bożego. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na lata 2013-2017. Poznań: Wydawnictwo św. Wojciech 2013.

⁴¹ Konferencja Episkopatu Polski. *Dialog – zadanie na nowy wiek*. „Biuletyn Ekumeniczny” 33:2004 nr 1 s. 109.

⁴² W. Ś m i g i e l. *Troska Kościoła o osoby żyjące w związkach niesakramentalnych*. „Sprawy Rodziny” 2009 nr 3 s. 83-86.

⁴³ Zob. W. Ś m i g i e l. *Pomoc Kościoła ludziom uzależnionym od alkoholu*. AK 146:2006 nr 3 s. 457-466.

⁴⁴ E. S a k o w i c z. *Katolicy dystansujący się od Kościoła*. W: *Leksykon teologii pastoralnej* s. 365.

- N a p i ó r k o w s k i A.: Reforma i rozwój Kościoła. Duch Boży i instytucja. Kraków: WAM 2012.
- Nowa ewangelizacja. Kerygmaticzny impuls w Kościele. Red. P. Sowa, K. Kaproń. Gubin: Wydawnictwo Przystanek Jezus 2012.
- P r z y c z y n a W.: Ewangelizacja. W: Leksykon teologii pastoralnej. Red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski. Lublin: TN KUL 2006 s. 254-257.
- S t e v e B.: God is Dead. Secularization in the West. Oxford: Blackwell Publishing 2007.
- Ś m i g i e l W.: Specyfika i zadania nowej ewangelizacji. W: Nowa ewangelizacja w nowej katechezie. Red. P. Mąkosa. Rzeszów: Wydawnictwo Diecezji Rzeszowskiej 2013 s. 13-22.
- U r b a n J.: Ewangelizacja. W: Leksykon teologii fundamentalnej. Red. M. Rusecki, K. Kaucha, I. Ledwoń, J. Mastej. Lublin-Kraków: Wydawnictwo „M” 2002 s. 283-287.

NOWA EWANGELIZACJA WYZWANIEM DLA KOŚCIOŁA W POLSCE

S t r e s z c z e n i e

W Polsce, podobnie jak w innych krajach europejskich, wskutek procesów sekularyzacyjnych następuje spadek przywiązania do Kościoła oraz wzrost liczby ludzi objętych duszpasterstwem. Odpowiedzią Kościoła na te problemy jest nowa ewangelizacja, czyli próba dotarcia z Dobrą Nowiną (kerygmatem) do tych, którzy utracili zmysł wiary i żyją tak, jakby Boga nie było. W Polsce nowa ewangelizacja jest niezbędna, choć powinna być ona jedynie uzupełnieniem i wsparciem dla duszpasterstwa.

Słowa kluczowe: nowa ewangelizacja, ewangelizacja, duszpasterstwo, duszpasterstwo misyjne, sekularyzacja, laicyzacja, świadectwo, kerygmat, odnowa Kościoła.